

אגרת מספר 124 אילון בסיפור ושיר (וגם בגשם)

שלום לכולם. ב- 18.12.15 הבאנו את הגשם לגליל המערבי בסיור שהכיל 35 איש. הגשם כמובן שינה את התכניות אך לא ביטל. על הסיור הזה התחלנו לחשוב כבר לפני שנתיים שלוש עם דורית לוי ז"ל שאהבה מאד את אילון. מכיוון שכך למעשה הסיור הזה הפך להיות סיור המוקדש לזכרה. כשדורית חלתה דחינו את הסיור עד שתבריא. אחרי מותה היה ברור שנעשה אותו. ואכן, היה קושי גדול להלך בשבילי אילון בלי דורית, שכל כך יחלה לרגע הזה, שהפך להיות נר זיכרון. ביחד עם זאת יש זיכרונות רבים וטובים על המון סיורים בהם דורית השתתפה.

רבים וטובים השתתפו בהכנת הסיור אותו הובילה רוני אשל. סיירנו ב"אילון של מעלה ובאילון של מטה – פיזית ומטפורית" ובעיקר ב"אילון של יופי" – לפי דברי רוני. וגם שרנו בליווי גיטרה של גד. התחלנו ב"קשת אילון" באזור הגבוה של אילון, משם ירדנו לחדר האוכל, למועדון, ו"דרך הגיא" ל"שער הגיא", שם סיימנו ממש בתחתית היישוב – סיור במגמת ירידה. (הפעם לא ביקרנו באתרים התיירותיים שיש לאילון להציע. כנראה נחזור אליהם בשנים הבאות).

התמקמנו באולם הקונצרטים החמים של "קשת אילון". פתיח של רוני אשל – שקצת סיפרה על "אילון שלי", דיברה והזכירה את דורית, ותיארה את מתווה הסיור.

ראינו סרט על "קשת אילון" – מוסד שהוא חלום של גלעד שיבא חבר אילון, חלום שהתגשם. אחרי הסרט גלעד שיתף אותנו בעשייתו. לדבריו בניגוד לסרט שמספר על העלייה מרוסיה כטריגר הגדול להקמת המיזם, הוא רואה את השורשים הרחק בעבר של אילון. לדבריו כבר בשנות החמישים והשישים נתן דור המייסדים קדימות ללימודי מוסיקה ולאהבת תרבות ואומנות בכלל. דאז, לימד אבי בלקמן / שחר מסאסא מוסיקה במוסד החינוכי. זה היה חינוך למוסיקה, לאהבת מוסיקה ולמקהלה. אבי הצליח "להדביק" את כל בני הדור הזה באהבה למוסיקה, שתמיד הייתה חלק בלתי נפרד מהתרבות באילון.

"קשת אילון" היא למעשה כיתות אמן בינלאומיות לכלי קשת. יש סמינר חורף וסמינר אביב לישראלים, וגולת הכותרת היא הסמינר הבינלאומי שנערך מדי שנה בקיץ. הפעילות מלווה באירוח ובקונצרטים. קיבוץ אילון תרם 29 דונם לטובת בניית חדרי אירוח. נבנו 12 יחידות דיור מדורגות (העליונות מונגשות נכים), בכל יחידה 4 חדרים. בנוסף יש עוד 3 יחידות. סה"כ 96 מיטות. הדירות ברמה גבוהה, החדרים מותאמים למשפחות. נבנתה קפיטריה צמודה לדירות, וישנה גם תצפית יפה למערב. האסם הישן שופץ והפך להיות ספריית תווים.

ניתן להגיע עם קבוצות בתיאום מראש לראות סרט ולשמוע על המקום (חינם). אפשר לשלב עם ערבי קונצרטים. טלפונים: 04-9858131, 04-9858191.

מכיוון שהגשם לא פסק רוני הזכירה כי מחוץ לאולם ניתן לראות שתי מזכרות מראשית היישוב: ברחבת הכניסה משובץ ברצפה פסיפס המתאר את העלייה על הקרקע, שהייתה ממש כאן, במסגרת "חומה ומגדל". מעט הצידה נשאר בודד אחד מהצריפים הראשונים.

רותי רגב, ילידת אילון, סיפרה את סיפור בראשית – העלייה על הקרקע של הישוב "חורבת צמח" – המיתוס.

בראשית. המייסדים - הגרעין הפולני (השוה"צ וורשה) - "מסד". נוסד - 1932. מתארגן בפתח-תקווה. גרעין השומר הצעיר - ארצישראלי ב' ("צברים" שנולדו בארץ, או עלו אליה בגיל צעיר מאד) נוסד 1935, מתמקם בפתח-תקווה. שני הגרעינים מתאחדים לקיבוץ א"י ב'. (מתוך מסמך של זוהר אופיר). בשנת 1937 (בעקבות הספר הלבן וההבנה שהתיישבות היא לא רק חקלאית אלא גם פוליטית) עולה קניית האדמות ב"חורבת צמח" (סמך) (למרות שרוב הקרקע אינה ברת עיבוד). באותה שנה ביולי מוקם על ידי "סולל בונה" מחנה "הגודרים" ב"ג'ואלה" (מוסד "מנור" כיום).

ב- 20.10.1938 נקנתה האדמה של גוש חורבת סמך מבעל הקרקעות אליאס קוטאייט, שהיה בברזיל וחזר. ב- 30.10.38 הוחלט שקיבוץ א"י ב' מפ"ת יתיישב בחורבת צמח. ב- 12.11.38 מגיעים ראשוני הגרעין המיישב לג'ואלה כעובדי סולל בונה. ב- 15.11.38 עושים פריצה בגדר הצפון לצורך עבודת גריסת חצץ לטובת סלילת כביש הצפון לכאורה.
24.11.1938 העלייה על הקרקע כישוב חומה ומגדל מצפון לגדר, עדיין במסווה של עובדי סולל בונה. באותו ערב הם מאותתים מברק לחניתה: "אינכם בודדים במשמרת הגבול, יחד נסלול הדרך לבאים".
6.12.1938 שאיבת מים ראשונה מהנחל וגם נולד הבכור – עמוס. במהלך החודש הראשון סופג הישוב התקפות ירי ומיקוש.
18.1.1939 מתקבל אישור מהבריטים לישוב החדש.
(החומר של פרק בראשית מתוך זוהר אופיר וגדעון סגלי. מתוך זיכרונות של משה שרת, יוסף וייץ, יוסף פיין ויוחנן כהן איש אילון).

שרנו בליווי הגיטרה של גד את "שורו הביטו וראו" של זלמן חן. שיר שמבטא את רוח התקופה. הוספנו או נכון יותר אנשי אילון הוסיפו עוד שיר שכתב והלחין דב ירמיה (בן 102 כיום) – "אל הגליל נעפיל" – "אל הגליל נעפיל! / ניישר, נסקל וניטע - / גלילים נהיה מעתה! / נלחם עד חורמה בשממה / ונפרה כל חלקת אדמה!". את פרק השורשים סיימנו עם הקראת קטע, פואמה שכתב צבי גצוב (אבא של נמרוד), פואמה שמספרת על החלום שהיה לעולים על הקרקע. קראה ענבה גצוב. לדברי רוני משהו מן החלום עוד נשאר לצעירים של היום.

הפסקה בגשם הוציאה אותנו אל הפסיפס ברחבת אולם הקונצרטים ואל מבט על הצריף הנותר. התחלנו לרדת בשבילי אילון. התחנה הראשונה הייתה ליד חדר האוכל. כאן עמדנו ליד שלט קטן, אחד מכמה שנתלו לכבוד יום הולדתו האחרון של הישוב. מלבד השלטים הקטנים מפוזרים במרחבי אילון שלטים גדולים נושאי שירה ותמונות. (שוב ושוב אילון מציגה לעצמה ולאורחיה עד כמה חשובה ובסיסית אצלם האהבה למוסיקה).

ליד חדר האוכל פגשנו את מיכל מיכאלי שסיפרה על מרכזיותו של המקום בחיי הקהילה. את חדר האוכל החדש תכנן האדריכל מיסטצקין ממחלקת האדריכלות של ה"צ. חדרי האוכל שתכנן מיסטצקין מזכירים קצת בתי כנסת. הוא בוגר ביה"ס באו האוס בגרמניה, אדריכלות פונקציונאלית וידידותית למשתמש, יש כאן התאמה להרבה פונקציות, כמבנה מרכזי של הישוב, באזור הגבוה של המשק. בשפה האילונית תמיד אמרו "עולים אליו", "עולים למעלה". המבנה נבנה בשלבים החל משנת 1953 ועד אחרי ששת הימים. בגג אולם האוכל יש קשתות שמרמזות אל חדר האוכל הישן שעומד ממול ולו גג קשתות בסגנון בריטי. חדר האוכל בעבר אירח אירועים מרכזיים מעבר לפונקציות היומיומיות – חגים, תרבות, יציאה ללוויית ועוד ועוד. כיום הוא "פיל לבן" עם בעיות תחזוקה של מבנה גדול. נכנסנו אל המבנה וכאן בולטים הקירות המכוסים מוזאיקה. בתחילת שנות השישים הוקם מפעל המוזאיקה באילון כדי לתת מענה ותעסוקה לחברים המבוגרים שיצאו מחוץ למעגל העבודה. ציפוי הקירות הפנימיים בחדר האוכל היה שימוש ראשוני לתוצרים, מבצע שהיה בעצם מבצע פרסום למפעל. גם במועדון – החלל הסמוך – יש קישוט קיר מפסיפס המתאר את המזלות. כאן במועדון היה גם גג נפתח (קיים עד היום). רוני סיפרה על גרדה כהן – דמות אילונית מיתולוגית: גרדה הייתה המבשלת. היו לה מנות ייחודיות וגם מנהג לגשת אל הסועדים, עם הסינור שהציג את שאריות כל תבשילי השבוע, ולשאול לדעתם על האוכל. גרדה הייתה גם במאית ומארגנת אירועים, דמות מאד מרכזית גם בחומר וגם ברוח. לפני כן היא הייתה רפתנית. ממש מוסד בהיסטוריה האילונית.

לילך אגרא (מכוחותינו), שבנוסף להיותה אמא ומדריכת טיולים היא גם רכזת ועדת התרבות בישוב, לילך סיפרה קצת על התרבות – "תרבות היא משהו שמאחד ישוב ושומר עליו חיי". הקהילה באילון כבר לא הומוגנית כבעבר, יש בה אנשי הרחבה, שוכרי דירות וחברים. לכן משמרים חלק מהמסורת אך גם מחדשים. ביום ההולדת עשו ערב שירה בציבור כבעבר ולמחרת ארגנו "מרוץ לאילון" במשקל "מרוץ למיליון" – מסורת חדשה. למחרת ביקורנו יצאו אנשי אילון לטיול בכפר פקיעין.

רוני סיפרה על המרפסת לכיוון מערב ממנה בעבר ניתן היה לראות את הים ואת הנוף מערבה, טרם גדילת העצים. מתחת (מערבה) לחדר האוכל יש דשא ובהמשך "בית תרבות" (היום ארכיון) ולצדו מצבה לזכר השואה. המיתוס המקומי גורס שאת השיר "דוגית נוסעת" (לחן רוסי) כתב נתן יונתן במסגרת קבוצת פלמ"ח בהיותו כאן באילון, ומנקודה זו, במרפסת, כשעוד ראו מכאן את הים. מסתבר שהאמת קרובה – השיר נכתב בכביש היורד מאילון לכיוון הים. כך או כך חלק משיריו של נתן יונתן נכתבו בעת שהותו באילון. שרנו את השיר בליווי הגיטרה של גד. המשכנו בשירה של עוד שיר מבית מדרשו של נתן יונתן באילון, יותר נכון בנחל בצת – "שני אלונים". כאן הופתענו לשמוע לחן שונה מהמוכר. לחן המוכר כנראה רק לאילונים (לטעמי הרבה יותר מלודי). ניסינו לשיר גם את "הרדופים" שכמובן גם הוא שיר שנכתב כאן.

יצאנו אל הגשם עם מטריות ובמגמה להמשיך ולרדת במורד הישוב. מתחת לדשא הגדול שמתחת לחדר האוכל, עצרנו בצומת כבישים מרכזית. כאן ליד אחד משלטי השירים, הקריאה לנו ענבה גצוב שיר המוקדש לבני אילון – "אל ביתי". המשכנו תחת מטר גשם אל קבוצת אלונים ענקים המסתירים גם הם קטעי שירה שנכתבו על ידי שתיים מחברות אילון. מזג האוויר שכנע אותנו למהר אל תחנה יבשה תחת גג – המועדון.

אתנחתא קלה של כיבוד ושתייה שהכינו האילונים (כל הכבוד). הרמנו כוסית לחיים – שיכר דובדבנים של פרויקה (ממליץ). הגשם שירד ללא הרף הפך את התחנה לארוכה מהמתוכנן.

גד איש עם סיפר על השם אילון הנובע מתוך הצמחייה הירוקה בה טבול המשק שאת רובה הגדול מייצגים עצי אלון ושיחי אלה, המהווים חלק עיקרי בחורש. מכיוון שכך הייתה התלבטות על השם. הצעה לקרוא לישוב "רמות" נפלה כי לנסוע "לרמות" זה נשמע רע. האלון הוא המרכיב העיקרי בחורש. אלה ארץ ישראלית מותאמת יותר למרכיב הדולומיטי הקשה שבסלעי הגיר. האלון המצוי אינו נשיר ואילו האלה נשירה. זה הבדל מהותי. כי מקורו של האלון הוא כאן, ואילו האלה מקורה ברמות הגבוהות ממזרח לנו, שם אלמנט הקור הוא משמעותי יותר ולכן תופעת הנשירה משמעותית. כאן בחבל הים תיכוני אין יתרון בנשירה חורפית, אפילו חיסרון. השמות אלון ואלה שייכים לאלים, זה מתחבר לתנ"ך לפסוק: "תחת כל עץ רענן" – עבודת אלילים. והרי אנשי השומר הצעיר רצו להתרחק מדת. גד גם הוסיף שיש ויכוח בין חוקרים על איך תיראה "חברת השיא" (קלימקס) של אלון מצוי ואלה א"י אחרי אלפי שנים ללא מגע אדם, ללא הפרעה. כאן ליד אילון, בנחל בצת, הועסקו בעבר חברי אילון, על ידי הקק"ל, ב"סיפור היער". כדאי ומומלץ להגיע לחלקה ההיא שהיא למעשה יער של אלון מצוי – היחידי בארץ.

רוני לקחה אותנו בדבריה אל משהו מהעניינים הפנימיים שליוו את אילון במהלך השנים. אילון תמיד היה ישוב חילוני. תמיד היה ויכוח על בית כנסת. לאחרונה שוב נפתח דיון כזה בעקבות הגעתם של המתישבים החדשים. הנושא נפל ונפתח שוב מחדש בימים אלו. רוני סיפרה על גיטל ונורית שדה קראה את אחד משיריה שמוצג על שלט מתחת לגוש האלונים הגדול. גיטל, שגד טוען שאת שירה צריך להקריא בגשם, הייתה חולה חוסה. בלילה קר וגשום היא נעלמה. מצאו אותה למחרת בנחל בצת, שם נפטרה. צביה גצוב קראה שיר נוסף מהשלטים שמתחת לאלונים – שיר של אסתר גלברד. מהדברים, לפי רוני, עולה השאלה מה זו דת?! החלה שיחה קצרה על מהות האמונה. רוני המשיכה – אילון היה קיבוץ של השומר הצעיר שהיה מאד אדוק באמונתו המלאה בחילוניות. עם הזמן חלק מהדברים נמוגו. זו הייתה מן דת דוגמתית של התנהלות חילונית עם המון תרבות. הייתה רוח. מבחינה אנושית היו יחסים טובים מאד לצד ויכוחים מרים על דרך ועל פוליטיקה.

לשאלה על המשבר הייתה תשובה עניינית וענבה סיפרה את סיפורה האישי. כאן חתכנו והמשכנו לרדת בשבילים ובגשם. הגענו למכלול המעונות החדש של "קשת אילון". פגשנו שוב את גלעד שיבא ואת אביגיל אופיר (בת של דב ירמיה, אחות של רוני אשל, אשתו של זוהר). גלעד סיפר על ארבעת מכלולי המעונות הנקראים – כינור, ויולה, צ'לו וקונטרבס. הוא סיפר על 3 הווילות שנבנו בשנת 2001 בעקבות קונצרט שנערך בברלין (בה נכח בין היתר גורבצ'וב) וקונצרט נוסף בארץ, שבעקבותיו חתם אחד הגרמנים על צ'ק בשם היטלר. היה אז רעש גדול, וכדי ליישר הדורים ולנקות את השם, נתרם סכום כסף גדול ל"קשת אילון". נכנסנו לראות דירה אחת במכלול. זוהר אופיר נתן סקירה מרחבית מהתצפית הנפלאה שעל המרפסת. ביקרנו גם בקפיטריה החדשה הצמודה למכלולים.

בהמשך ירדנו ב"שביל הגיא" הנהדר. המלווה את הגיא הקטן היורד מערב, צפון מערב מאזור חדר האוכל. דרך כבושה בתוך חורש נפלא. לקראת סיום השביל סיפר נמרוד גצוב על הישוב של היום, כולל המשברים הכלכלי וההנהגתי, ועוד. הוא סיפר על מפעל חזק שהפך ללא רלבנטי והוקם משהו אחר. על זמנים של שינוי והחלטה להקים שכונה חדשה בדומה לישובים אחרים בסביבה. על שכונת ההרחבה

שהיא "הליכה לקצה השני" – 100 משפחות. שכונה שהיא הצלחה כלכלית אך נוצרו מתחים מול המתיישבים החדשים. עדיין אצל רובם הסינרגיה היא טובה, אבל מספיק אחדים לא מבסוטים עם כמה עורכי דין כדי להעכיר את האווירה. לאחרונה נוספת שכונה חדשה על בסיס קבלה לחברות ועל בסיס הוכחת יכולת כלכלית (לעשירים).

המשכנו לרדת בגשם (האין סופי) אל התחנה האחרונה – "שער הגיא". זהו שער במערכת של אילון אותו יזמה משפחת גצוב. ממנו מוביל שביל המלווה את הגיא בואכה נחל בצת.

יצאנו מתחום אילון דרך השער, כאן בצל הגשם וסבך החורש הקריאה ענבה גצוב פואמה שכתב סבה צבי גצוב על הסבך. פואמה המהללת את בירוא החורש לצד הבעת חיבה וחמלה כלפי הטבע המושמד. רוני סיכמה את הסיור באילון, סיור שהתחיל בחורש של לפני העלייה על הקרקע, המשיך בתוך החורש היפה המכיל את הישוב אילון, היופי שהפך להיות דת המקום. וסיימנו בחורש של היום, זה שאנשי אילון לא מוותרים על הקשר איתו ומתפקים עליו.

סוף. – תודה לרוני אשל המפיקה והמלהקת. תודה ל"קשת אילון" על האירוח, לגלעד שיבא ולאביגיל אופיר. תודה למספרים שבדרך – אנשי אילון שלוהקו – רותי רגב, מיכל מיכאלי, לילך אגרא, גד איש עם, ענבה גצוב, צביה גצוב, נמרוד גצוב, נורית שדה, זוהר אופיר. תודה לגד איש עם על הליווי בגיטרה והשירה. תודה לנתן יונתן על שיריו הנפלאים.